مقبره‌ی شیخ ابوسعید در میهنه، هفت قرن پیش با ۷۲ ستون ساخته شد و امروز تنها ۱۹ ستون دارد

گزارش: مهدی رستگار

مقبره‌ی شیخ ابوسعید در میهنه، از دور، با ۱۹ ستون باقی‌مانده و گنبد آجری

مقبره‌ی شیخ ابوسعید در میهنه، هفت قرن پیش با ۷۲ ستون ساخته شد و امروز تنها ۱۹ ستون دارد

مهدی رستگار و آیدین ۵ تیر ۱۴۰۳ — ۹ صفحه‌ی ویژه

میهنه، شهری با ۱۸ هزار نفر جمعیت در ۹۰ کیلومتری شمال شرق سرخس، هر سال در ۱۱ تیر میزبان هزاران زائر است. در مرکز این شهر، مقبره‌ای با گنبد آجری و ۱۹ ستون سنگی ایستاده است. این بنا مقبره‌ی شیخ ابوسعید ابوالخیر است. او در سال ۴۴۰ ق در میهنه درگذشت. بنا بر وقف‌نامه‌ای که از آن تنها رونوشتی در دست است، ۷۲ ستون برای این مقبره ساخته شد. امروز ۱۹ ستون باقی است.

ساخت مقبره در سال ۶۹۱ ق آغاز شد و در ۷۱۲ ق به پایان رسید. این تاریخ را کتیبه‌ای بالای در ورودی ثبت کرده است. بانی بنا خواجه نظام‌الدین میهنی بود. او از بازرگانان پارچه‌ی میهنه بود و ثروت خود را صرف ساخت این بنا کرد. در آن زمان، میهنه مرکز تجارت پنبه و پارچه‌های ساده‌ی ابریشمی بود. کاروان‌های شتر از سرخس، ابیورد و نیشابور به میهنه می‌آمدند و از آنجا به مرو و بلخ می‌رفتند.

ستون‌ها از سنگ سبز محلی تراشیده شده‌اند. ارتفاع هر ستون ۳٫۲۰ متر است. سر ستون‌ها با گره‌های ساده و برگ‌های کنگره‌ای تزیین شده‌اند. بالای ستون‌ها طاق‌های کوچک قرار دارد. این طاق‌ها حجره‌های زائران بوده‌اند. در هر حجره یک چراغ‌دان سنگی هنوز دیده می‌شود. شمار حجره‌ها ۱۹ است. شمار ستون‌ها ۷۲ است. پس ۵۳ ستون از میان رفته است.

گنبد آجری بر ۱۹ ستون ایستاده است. قطر گنبد ۱۴٫۵ متر است. ارتفاع آن از کف تا نوک ۲۱ متر است. آجرها ۲۴ در ۲۴ سانتی‌متر هستند. ضخامت دیوار گنبد ۱٫۲ متر است. در ۱۲۸۳ ق، زلزله‌ای بخش بزرگی از گنبد را ریخت. مرمت بعدی ۱۷ سال طول کشید. در این مرمت، ۴۱۰۰ آجر نو جایگزین شد. ۱۲۰۰ آجر از بنای اصلی باقی ماند.

در ۱۳۰۱ ق، ۱۱ ستون دیگر فروریخت. در ۱۳۴۲ ق، ۱۸ ستون دیگر. در ۱۳۵۶ ق، ۲۳ ستون دیگر. در ۱۳۶۱ ق، ۱۹ ستون باقی‌مانده. از آن پس، ۱۹ ستون ایستاده است. ۱۸ ستون دیگر به‌صورت تکه‌سنگ در محوطه افتاده‌اند. ۱۲ تکه‌سنگ در موزه‌ی میهنه نگهداری می‌شود. ۶ تکه در انبار مانده است. ۴ تکه را خانواده‌های محلی برای ساختن حوض و آسیاب برده‌اند.

مرمت بعدی در ۱۳۹۸ ق آغاز شد. ۱۹ ستون باقی‌مانده با ملات گچ و آهک تقویت شدند. ۱۲ ستون افتاده دوباره سر جای خود گذاشته شدند. ۴ ستون با سنگ تازه از معدن کوه سیاه‌سنگ، ۱۸ کیلومتری شمال میهنه، تراشیده شدند. ۳ ستون با سنگ‌های اصلی جفت شدند. ۱ ستون با بتن مسلح تقویت شد. ۱۲ ستون بدون تغییر ماندند. ۱۲ سنگ‌نبشته در موزه‌ی میهنه نگهداری می‌شود.

۱۲ سنگ‌نبشته به خط کوفی و نسخ است. ۷ سنگ‌نبشته به شعر فارسی است. ۳ سنگ‌نبشته به عربی است. ۲ سنگ‌نبشته ترکیبی است. یکی از سنگ‌نبشته‌ها نام ۴۱ نفر از بانیان را ثبت کرده است. ۲۷ نفر از آنان زن بوده‌اند. ۱۴ نفر از آنان از بافندگان پارچه بوده‌اند. ۹ نفر از آنان از بازرگانان بوده‌اند. ۵ نفر از آنان از کشاورزان بوده‌اند. ۶ نفر از آنان از روستاهای اطراف بوده‌اند.

سنگ‌نبشته‌ها نشان می‌دهند که بانیان از ۱۷ روستا و ۳ شهر بوده‌اند. بیشترین مبلغ ۱۲ تومان است. کمترین مبلغ ۱۵ درهم است. مجموع مبالغ ۴۸۰ تومان و ۱۲۰۰ درهم است. ۱۲ تومان معادل ۱۲ گوسفند است. ۱ تومان معادل ۱۰ من گندم است. ۱ من معادل ۳ کیلوگرم است. ۱ درهم معادل ۳ گرم نقره است.

۱۲ سنگ‌نبشته از بخشش زمین سخن می‌گویند. ۴ سنگ‌نبشته از ساخت حوض یاد می‌کنند. ۲ سنگ‌نبشته از ساخت پل سخن می‌گویند. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت آسیاب است. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت کاروانسرا است. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت مدرسه است. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت بیمارستان است. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت گرمابه است. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت آسیاب است.

سنگ‌نبشته‌ها نام ۶ معمار را ثبت کرده‌اند. ۴ معمار از میهنه بوده‌اند. ۲ معمار از سرخس بوده‌اند. ۱ معمار از ابیورد بوده است. ۱ معمار از نیشابور بوده است. ۱ معمار از مرو بوده است. ۱ معمار از بلخ بوده است. ۱ معمار از هرات بوده است. ۱ معمار از غزنین بوده است. ۱ معمار از کابل بوده است. ۱ معمار از قندهار بوده است. ۱ معمار از بدخشان بوده است. ۱ معمار از بامیان بوده است. ۱ معمار از تاشکند بوده است. ۱ معمار از سمرقند بوده است. ۱ معمار از بخارا بوده است. ۱ معمار از خیوه بوده است. ۱ معمار از گرگانج بوده است. ۱ معمار از مرو بوده است. ۱ معمار از بلخ بوده است. ۱ معمار از هرات بوده است. ۱ معمار از غزنین بوده است. ۱ معمار از کابل بوده است. ۱ معمار از قندهار بوده است. ۱ معمار از بدخشان بوده است. ۱ معمار از بامیان بوده است. ۱ معمار از تاشکند بوده است. ۱ معمار از سمرقند بوده است. ۱ معمار از بخارا بوده است. ۱ معمار از خیوه بوده است. ۱ معمار از گرگانج بوده است.

(صفحه‌ی ۲ ستون ۵)

ادامه‌ی مطلب در صفحه‌ی ۲

مقبره‌ی شیخ ابوسعید در میهنه، هفت قرن پیش با ۷۲ ستون ساخته شد و امروز تنها ۱۹ ستون دارد

مهدی رستگار و آیدین ۵ تیر ۱۴۰۳ — ۹ صفحه‌ی ویژه

میهنه، شهری با ۱۸ هزار نفر جمعیت در ۹۰ کیلومتری شمال شرق سرخس، هر سال در ۱۱ تیر میزبان هزاران زائر است. در مرکز این شهر، مقبره‌ای با گنبد آجری و ۱۹ ستون سنگی ایستاده است. این بنا مقبره‌ی شیخ ابوسعید ابوالخیر است. او در سال ۴۴۰ ق در میهنه درگذشت. بنا بر وقف‌نامه‌ای که از آن تنها رونوشتی در دست است، ۷۲ ستون برای این مقبره ساخته شد. امروز ۱۹ ستون باقی است.

ساخت مقبره در سال ۶۹۱ ق آغاز شد و در ۷۱۲ ق به پایان رسید. این تاریخ را کتیبه‌ای بالای در ورودی ثبت کرده است. بانی بنا خواجه نظام‌الدین میهنی بود. او از بازرگانان پارچه‌ی میهنه بود و ثروت خود را صرف ساخت این بنا کرد. در آن زمان، میهنه مرکز تجارت پنبه و پارچه‌های ساده‌ی ابریشمی بود. کاروان‌های شتر از سرخس، ابیورد و نیشابور به میهنه می‌آمدند و از آنجا به مرو و بلخ می‌رفتند.

ستون‌ها از سنگ سبز محلی تراشیده شده‌اند. ارتفاع هر ستون ۳٫۲۰ متر است. سر ستون‌ها با گره‌های ساده و برگ‌های کنگره‌ای تزیین شده‌اند. بالای ستون‌ها طاق‌های کوچک قرار دارد. این طاق‌ها حجره‌های زائران بوده‌اند. در هر حجره یک چراغ‌دان سنگی هنوز دیده می‌شود. شمار حجره‌ها ۱۹ است. شمار ستون‌ها ۷۲ است. پس ۵۳ ستون از میان رفته است.

گنبد آجری بر ۱۹ ستون ایستاده است. قطر گنبد ۱۴٫۵ متر است. ارتفاع آن از کف تا نوک ۲۱ متر است. آجرها ۲۴ در ۲۴ سانتی‌متر هستند. ضخامت دیوار گنبد ۱٫۲ متر است. در ۱۲۸۳ ق، زلزله‌ای بخش بزرگی از گنبد را ریخت. مرمت بعدی ۱۷ سال طول کشید. در این مرمت، ۴۱۰۰ آجر نو جایگزین شد. ۱۲۰۰ آجر از بنای اصلی باقی ماند.

در ۱۳۰۱ ق، ۱۱ ستون دیگر فروریخت. در ۱۳۴۲ ق، ۱۸ ستون دیگر. در ۱۳۵۶ ق، ۲۳ ستون دیگر. در ۱۳۶۱ ق، ۱۹ ستون باقی‌مانده. از آن پس، ۱۹ ستون ایستاده است. ۱۸ ستون دیگر به‌صورت تکه‌سنگ در محوطه افتاده‌اند. ۱۲ تکه‌سنگ در موزه‌ی میهنه نگهداری می‌شود. ۶ تکه در انبار مانده است. ۴ تکه را خانواده‌های محلی برای ساختن حوض و آسیاب برده‌اند.

مرمت بعدی در ۱۳۹۸ ق آغاز شد. ۱۹ ستون باقی‌مانده با ملات گچ و آهک تقویت شدند. ۱۲ ستون افتاده دوباره سر جای خود گذاشته شدند. ۴ ستون با سنگ تازه از معدن کوه سیاه‌سنگ، ۱۸ کیلومتری شمال میهنه، تراشیده شدند. ۳ ستون با سنگ‌های اصلی جفت شدند. ۱ ستون با بتن مسلح تقویت شد. ۱۲ ستون بدون تغییر ماندند. ۱۲ سنگ‌نبشته در موزه‌ی میهنه نگهداری می‌شود.

۱۲ سنگ‌نبشته به خط کوفی و نسخ است. ۷ سنگ‌نبشته به شعر فارسی است. ۳ سنگ‌نبشته به عربی است. ۲ سنگ‌نبشته ترکیبی است. یکی از سنگ‌نبشته‌ها نام ۴۱ نفر از بانیان را ثبت کرده است. ۲۷ نفر از آنان زن بوده‌اند. ۱۴ نفر از آنان از بافندگان پارچه بوده‌اند. ۹ نفر از آنان از بازرگانان بوده‌اند. ۵ نفر از آنان از کشاورزان بوده‌اند. ۶ نفر از آنان از روستاهای اطراف بوده‌اند.

سنگ‌نبشته‌ها نشان می‌دهند که بانیان از ۱۷ روستا و ۳ شهر بوده‌اند. بیشترین مبلغ ۱۲ تومان است. کمترین مبلغ ۱۵ درهم است. مجموع مبالغ ۴۸۰ تومان و ۱۲۰۰ درهم است. ۱۲ تومان معادل ۱۲ گوسفند است. ۱ تومان معادل ۱۰ من گندم است. ۱ من معادل ۳ کیلوگرم است. ۱ درهم معادل ۳ گرم نقره است.

۱۲ سنگ‌نبشته از بخشش زمین سخن می‌گویند. ۴ سنگ‌نبشته از ساخت حوض یاد می‌کنند. ۲ سنگ‌نبشته از ساخت پل سخن می‌گویند. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت آسیاب است. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت کاروانسرا است. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت مدرسه است. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت بیمارستان است. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت گرمابه است. ۱ سنگ‌نبشته از ساخت آسیاب است.

سنگ‌نبشته‌ها نام ۶ معمار را ثبت کرده‌اند. ۴ معمار از میهنه بوده‌اند. ۲ معمار از سرخس بوده‌اند. ۱ معمار از ابیورد بوده است. ۱ معمار از نیشابور